

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2012

**HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN**

nr. 38

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

ÅRSSKRIFT 2012

Redaktion:

Else Egholm

Lisbet Tiedemann

Billedredaktion:

Preben V. Knudsen

Erik J. Hansen

Foto:

Hvor intet andet er angivet, er fotografierne
fra lokalhistorisk arkiv.

Omslag: Den nu fældede Fredseg, plantet i 1871, ved juletid 2010
og den nye Stilkeg plantet marts 2011. Foto: Hans Peter Toft

Flensborg Fjord, Egersund

*Efter originaltegning af
kunstmaler Petersen-Stubbæk, Rønshoved*

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

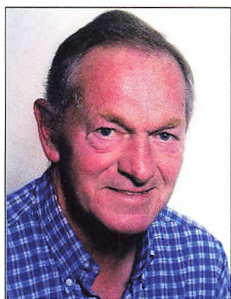
ÅRSSKRIFT 2012

Indhold

Dengang i Adsbøl	5
<i>Af Hans Clausen</i>	
Erindringer fra min skoletid i Rinkenæs 1944 – 51	24
<i>Af Frede Chr. Ihle</i>	
Maleren Peter Petersen-Stubbæk	31
<i>Af Else Egholm og Solveig Schrøder</i>	
Årets gang	42
<i>Af Else Egholm</i>	
Foreningens beretning	52
<i>Af Bodil Gregersen</i>	
Beretning fra arkivet	55
<i>Af Else Egholm</i>	
Bestyrelsen	57
Gammelt og nyt fra Gråsten og Flensborg	58

Dengang i Adsbøl

– barndomserindringer fra 1940erne og '50erne

Hans Clausen er søn af smed Nicolaus Clausen og hustru Agnete Clausen i Adsbøl.

Efter aflagt svendeprøve som maskinarbejder på Grama og militærtjeneste blev han ansat i Mærsk flåden. Her sejlede han som maskinmester indtil 1971.

Herefter bosatte han sig i Esbjerg, og var i en længere årrække arbejdsleder inden for fiskeindustrien.

Siden foråret 2012 har den faste adresse været Gråsten.

Jeg er krigsbarn, født i efteråret 1941. Far var smed i Adsbøl, men dengang var det bedstefar, som stadig ejede og beboede smedjen, så da mine forældre blev gift, fik de en lejlighed i "æ'Døhn". Det var en ejendom med tilliggende jord, som bedstefar havde købt engang i 1930'erne med henblik på frasalg af beboelseshuset og udstykning af jorden til byggegrunde. Planen mislykkedes, for han fik ikke tilladelse til at skille jord og bygning. Han sad ellers selv i sognerådet i Adsbøl, men bevillingen skulle komme fra højere instans, så han måtte udsætte sit forehavende.

Og så var det altså, vi kom til at bo dér i det store stuehus, som var indrettet med fire lejligheder. Det var den bedste og største vi havde, den med en stor glasveranda lige ud til vejen. Der havde engang været kro i ejendommen, så vi forestillede os, at det var her fine folk havde siddet og drukket kaffe og spist "torte".

"Æ Døhn" omkring 1944. Privat eje.

Jeg var den, som fik navn efter familiens dominerende overhoved, altså min bedstefar Hans Clausen. Han var en respekteret mand i vores landsby med flere tillidshverv, bl.a. sognerådsmedlem og i mange år brandkaptajn i Adsbøl frivillige brandværn. På hjemmefronten var han så respekteret, at både mine søskende og fætre var bange for ham. Han og jeg havde nu et nogenlunde venskabeligt forhold, hvilket han beseglede ved at kalde mig for junior. For jeg bar jo hans navn.

Det "lå i kortene", at far skulle overtage smedjen, som var et familieforetagende etableret helt tilbage i 1858, og som bedstefar overtog i 1908. I 1914 måtte han som andre egnede med i krigen, og da han i 1918 vendte hjem efter at have kæmpet ved østfronten, måtte han i gang med at udbedre skader og mangler efter de fire år, han havde været væk.

Bedstefar havde så vidt vides ikke fået ar på hverken krop eller sjæl i sin krigstjeneste, og i løbet af få år havde han igen styr på forretningen. Landet var armt (fattigt) på stort set alt, også jern og metal, som jo var anvendt til krigsmateriel, men et godt håndslag til

at smede slidte stumper sammen var penge værd. Så for bedstefar blev det opblomstringstider gennem 1920'erne og 30'erne.

Efter at far var færdiglært smed og havde været rundt i landet nogle år, var han vendt hjem engang i 30'erne og forberedte sig på - når tiden var inde - at overtage.

Det jeg selv husker, og det mine forældre har fortalt fra mine første barneår i "æ' Døhn" er gode minder, for mor var glad, og så var vi børn også glade. Hun havde omsider fået den mand, hun elskede og ærede, og de fik hurtigt et solidt netværk i de naboer, de boede i hus med. Når mændene om morgenen var draget af sted til deres arbejde, så var kvinder og børn hele dagen overladt til hinandens selskab.

Det var alle unge og børnerige familier, som boede der. En overgang blev der talt helt op til 11 børn, hvoraf det ældste var 10 år. Dertil kom, at også fra de omkringliggende huse myldrede legekammerater til, så snart vi blev lukket ud. Det blev til kollektiv overvågning, og skulle ens mor et ærinde, var der ingen problemer med pasning. Selvfølgelig opstod der uenighed blandt os små, men mor greb viseligt ind, da en af os en dag bankede en skovl ind i hovedet på et andet barn: "Når forældrene skændes om, hvis barn der begyndte striden, har børnene allerede fundet sammen igen!" formanede hun.

Mor havde indtil sit giftermål boet i "æ' bliktag", - et hus midt i landsbyen - hvor hun holdt hus for sin store familie, blandt andet en hel del onkler. Onklerne var til fest og ballade og kom tit på besøg i mors og fars nye hjem. Mor har fortalt, at i de ellers så triste krigsår var der bag de nedrullede mørklægningsgardiner liv og glade dage når onklerne, der var meget musikalske, mødte op med harmonika og andre instrumenter. Så fik folk fra de andre lejligheder i en fart børnene i seng og strømmede til, og så var der ellers dans til ud på de små timer.

En anden af de få adspredelser i den triste krigstid var, når folk om aftenen samledes i klynger og hen over noret betragtede festfyrværkeriet, når der blev smidt bomber over det Tyskland, de havde udsigt til.

Indendøre kunne det være svært at værne om privatlivet, for vægge og døre i det gamle hus var så utætte, at man tydeligt kunne høre, hvad der blev snakket om i de andres lejligheder. Mor hørte f.eks. engang lige efter krigen nogle trøstende ord til en ung kone fra svigermøderen, som havde mistet sin mand i første verdenskrig. Nu var sønnen så død i 2. verdenskrig, og hun sagde til sin svigerdatter: ”Ja, ja, vi skal være taknemmelige for, der er noget der hedder krig. Ellers havde vi to været lige så fattige, som alle de andre!”

Smedjen i Adsbøl i 1950'erne. Privat eje.

Far overtog først smedjen i 1950, men i 1947 købte bedstefar et hus til sig selv på den anden side af vejen, og så flyttede vi ind. Det var noget af en forandring, og vores liv blev radikalt ændret. Vi savnede vore legekammerater, og min fireårige lillebror snøftede: ”Jeg vil hjem til æ’ Døhn!”.

Men den væsentligste grund var nok den, at vi børn nu blev holdt i strengere tøjler. Vi forstod selvfølgelig ikke, at mor kom fra "ringere kår", for vores mormor og mors onkler henne i "æ' bliktag" var dem, vi som små følte os mest knyttet til. Bedstefar-"smej" var god nok, men han var mere brysk, og mor følte sig overvåget af ham. Og så var hun sikker på, han fandt, at hun ikke var god nok til min far. Hun ville ikke også have skam af os, så derfor blev vi taget i opløbet og fik bank, før vi overhovedet havde tænkt på at lave ulykker.

Mine brødre var også usikre over for bedstefar og turde ikke rigtigt sige noget til ham. Så det faldt helt naturligt, at det var mig og ham, som mest snakkede sammen. Men som sagt, vi havde det nogenlunde

Familiefoto. Bedstefar i midten med den hvide kasket. Min mor (Nete) nr. 2 i kvinderækken ved siden af hende faster Annelise.

I bagerste række er det onkel Viggo nr. 3 fra venstre, ved siden af ham min far (Niklaus). Yderst til højre den ældste af os børn, Bent.

I børnerækken lillesøster Erna yderst til venstre og til højre min bror Peter og helt yderst sidder jeg. Privat eje.

fint og forstod hinanden, så han blev heller ikke gal på mig, selvom jeg måske var lidt for frimodig. ”Jeg lyver for dig, hvis du spørger mig ud!”, meddelte jeg ham, og det grinte han af, for han gættede nok, det var mor som følte sig udspioneret. Og hun kunne regne med solidaritet fra min side.

Men vi snakkede om meget andet, og bedstefar har givet mig mange gode råd med ud i livet. F.eks. kan jeg huske han har sagt, at man aldrig må løbe tør for kartofler og brændsel. Manden havde jo været i krig og på egen krop erfaret om de basale fornødenheder.

Vi kom jo altså fra en lille, nærmest ubefærdet grusvej, hvor vi kunne lege uden nogle problemer. Men på Sønderborg Landevej kørte der biler, og det var selvfølgelig også mors opgave at holde os væk fra trafikken, så vi ikke blev kørt ned. Min storebror Bent var begyndt i skolen, og snart blev det også min tur. En af drengene fra ”æ' Døhn”, Børge, var på alder med mig, og vi fandt hurtigt sammen igen. Men der var mange andre børn, og en helt ny verden lå udbredt for mine fødder.

Skolen i Adsbøl var næsten helt ny, bygget i 1940. Der var en stor gymnastiksal med moderne udstyr og med tilhørende bruserum. Der var skolekøkken, hvor også drengene måtte deltage, og så var der et sløjdllokale indrettet med værktøj af en enhver tænkelig art.

De første tre skoleår blev vi undervist af lærerinde frk. Krogh. Hun var også ny - og moderne i sin fremtræden, og hun forstod at få gang i alverdens aktiviteter, som skolen kunne bruges til. De voksne fik hun inddraget i forskellige fritidssysler såsom badminton, gymnastik og folkedans. Vi havde gymnastik både i skole- og fritid, og på eget initiativ underviste hun os i moderne dans om eftermiddagen. Men kun om vinteren, for da hun et år ville udvide danseundervisningen ind i foråret, gik vi drenge i protest. Efter vi var sendt hjemmefra nyfriserede og med rene hænder og knæ, sneg vi os ind til naboens mødding og smurte os ind i komøg. Efter hensigten nægtede pigerne at danse med os. Men det skete nu kun den ene gang, for lærerinden blev ikke engang sur.

Vi kunne alle sammen godt lide frk. Krogh. Lærer Hansen var vi knapt så betaget af, og vi handlede derefter. Både han og hans kone benyttede sig i høj grad af de moderne faciliteter, den ny skole bød på. Han var meget interesseret i blomster og planter, og for den sags skyld også i havebrug. Måske opfattede han det som et led i undervisningen, at piger - som senere husmødre - burde have mere håndgribelig lærdom i faget botanik. Hans store lidenskab var amaryllis, og hans enorme samling af disse store, dannebrogfarvede blomster skulle tilsyneladende flyttes og vendes og drejes efter sollyset. Når pigerne så flyttede blomsterne rundt på gange og trapper efter hans instrukser, kunne vi drenge godt finde på at liste frem fra et skjul og dolke en syl dybt ned i blomsterløget for at se, hvordan blomsten så ville udarte sig!

Det veludstyrede skolekøkken benyttede lærerfamilien til storproduktion af henkogte asier og deslige. I kælderen stod der rækker af henkogningsglas med indhold. Det var også sjovt at se, hvor hurtigt mug kunne udvikle sig, når vi havde været inde og løsne gummiforsiglingen med en spids skruetrækker!

Eleverne i Adsbøl skole 1949. Lærer Hansen i midten og frk. Krogh yderst til højre. Det er lille mig i yderste venstre hjørne og min bror Bent som nr. 7 fra venstre

Det er muligt, det var mig, som fik idéer til den slags tiltag. Men læreren var selv ude om det. Han skulle ikke afvise mig som totalt umusikalsk og uden evne til at håndtere den violin, som jeg så gerne ville lære at spille på. Min mor havde jo netop ranket sig i stolthed, da det var mig som frk. Krogh ved overhøringen i 1. klasse som det eneste barn bad stå op og synge "jeg ved en lærkerede" solo.

Ja, faktisk havde jeg også en begyndende karriere i Adsbøl kirkekor. Det var selvfølgelig frivilligt, men vi blev opfordret til at melde os og ville blive aflønnet med den nette sum af 10 øre pr. gang. To gange hjembragte jeg de rare penge, men da jeg den 3. gang mødte op ved lønudbetalingen, varpede de mig af med den begrundelse, at man skulle deltage i koret for at få betalingen.

Vi brødre måtte gerne være i smedjen, for vi skulle jo også selv være smede engang. På det store loft over huset var der levn fra de tidligere generationer, og far var tit med på vore idéer, når vi havde fundet et eller andet, som kunne udnyttes. F.eks. hjælp han os med at fremstille en sidevogn til cykel. Han blev vist lidt overrasket, da han så, at det var vores dengang toårige søster Erna, som skulle afprøve den som passager!

Jeg havde for øvrigt også landsbyens eneste sæbekassebil udstyret med rigtige nummerplader, N 42. Det var, da der blev indført nyt indregistreringssystem for motorkøretøjer, at de kasserede plader for en stor del havnede hos produkthandleren - jøden, som vi kaldte ham. Jøden havde jeg et solidt venskab til, for det tiltrak min natur at rode rundt i alle de underlige ting og sager, han havde liggende i bunker og stabler i sit univers. Da jeg havde fundet den ene nummerplade, hjælp han mig med at fremskaffe den anden, og jeg tog glædestrålende sættet med hjem, hvor de blev påmonteret min sæbekassebil. Stolt kørte jeg ud på landevejen, hvor en stor, eksklusivt udseende bil en dag kørte uden om mit ydmyge køretøj. Men da den store vogn var et stykke forbi, sagtnede den pludselig farten, vendte om og stoppede ud for mig. "Hvor har du fået fat i de nummerplader?" ville manden vide.

Det var åbenbart en færdselsbetjent ude fra den store verden, et sted uden for Sønderjylland. Jeg forsøgte at forklare ham, at de kom altså nede fra "æ' jøe", men vi snakkede vist ikke helt samme sprog. Han så helt tom ud i ansigtet og forstod åbenbart ikke, hvad jeg forklarede ham! Alligevel må han dog have fattet noget, for produkthandleren fik besked på, at de kasserede nummerplader skulle klippes i stykker.

Vi havde også skøjter, som vi fandt oppe på loftet. Det har nok været vores fastres, fra de var børn. Men vel sagtens pga. krigen, var der ikke sket nogen udvikling i skøjtemoden, som var den slags, der skulle spændes fast på støvlerne. Smedjen var rette plads for restaurering med rustfjerner, olie og en gang slibning, og så var de køreklare. Det største problem var skøjtenøglen, for sådan en kostede 50 øre, og hvis den ikke blev væk, ja så revnede den. Det kunne sagtens løbe op i en kæmpeudgift, så vi fandt ud af, at nøglen til vores stueur havde samme gevind. Da blev far rigtig for alvor gal, en vrede der kunne mærkes bagi længe efter. Men jeg gav fidusen videre, og hos en dreng, som hed Arne, havde de et ur, som sjældent skulle trækkes op - så ham manglede vi på isen de dage, hvor han havde andet for.

Vores onkel Viggo var en fantastisk skøjtøløber ved siden af alle de mange andre kvaliteter, vi fandt, han sad inde med. Han havde altid noget spændende for, som han lod os drenge være med i. Han var gift med den yngste af fastrene, men var den eneste svigersøn, som ikke havde en egentlig uddannelse. Jeg har hørt, at da de to kom hjem for at fortælle, de skulle giftes, stillede min bøse bedstefar ham spørgsmålet: "Og tror du så, du kan forsørge en familie?" Det er selvfølgelig min mor, som har fortalt det, for hun fandt jo lighedspunkter mellem sin egen og vores onkels ringe status ved deres indlemmelse i smedefamilien.

I min barndom bestod et ligtog af en stor, dunkel, lukket vogn forspændt med sorte heste. Da vi jo boede centralt i landsbyen, kun med kroen imellem os og kirken, var det stort set ethvert begravelsestog, som kom forbi os. Folk kendte hinanden, og som regel var far og mor med i følget, der gik fra afdødes hjem og til kirken. På tværs af vores beboelseshus var en vinkelgående tilbygning, hvis gavl nåede helt ud til vejen. Fra loftet her havde vi et glimrende overblik over alle de sortklædte mennesker, og her kunne vi med vores slangebøsser ladet med metalkramper skyde til måls efter mændenes høje hatte. Desværre var det en éngangsforeteelse, for de anskudte havde sporet retningen, hvorfra skytset kom. Selvfølgelig rapporterede de til far og mor, som ikke kunne komme hurtigt nok hjem og afreagere. Desværre for dem gik de jo så glip af den efterfølgende begravelseskaffe.

*Ligvognen kommer fra Kopperholmvej på vej mod kirken ca. 1947.
Følget er ikke med på fotoet, så de omtalte høje hatte må man tænke sig til.*

Men vi må have følt os specielt tiltrukket af, når der var en, som blev "hjemkaldt". For da genboen døde og han - som skik og brug var - blev sunget ud, sad vi også der på loftet og fløjtede højlydt til Brorsons begravelsessalmer.

Nogle gange tror jeg, mor havde foretrukket at bo mere afsides!

I de år tilbragte kongefamilien hele sommeren på Gråsten Slot, og vi så tit "kronebilerne" køre forbi, hvor vi boede. Det var jo lang tid før Egersundbroen blev bygget, så det var eneste færdselsåre mod Sønderborg, hvor kongeskibet lå. Bedstefars hund Rolf var en magelig gammel schæferhund, og Kong Frederik har måttet stoppe op og vente, når den var på vej tværs over vejen. Men det tog han nu pænt og afslappet, og jeg har set, han i ventetiden vekslede ord med bedstefar.

Jeg har også været i "nærkontakt" med kong Frederik som klapper ved de kongelige jagter i Gråsten skovene. Det var noget, alle drenge kunne melde sig til, og vi blev oven i købet belønnet – min bror fik en hare, men jeg ville hellere have de 10 kr. Da vi engang ved jagtens afslutning stod opmarcheret på rad og række, havde jeg glemt at tage min hue af. Heldigvis stod der en bagved, som puffede den af mig med en lang gren.

Når vi drenge nåede 10 – 11 års alderen, fandt de fleste af os en bondegård, hvor vi holdt til efter skoletid. Vi hjalp med arbejdet, hvor vi kunne, men der hvor de ikke havde traktor, var der ingen der gad være. Bonden, jeg kom hos, var der ikke så meget vrøvl med, og han lod os drenge gøre nogenlunde, hvad vi fandt behag i. På den måde har han nok også fået mest arbejde ud af os, er jeg sikker på. Kørsel med ajle var vel nok ikke det mest delikate, han kunne sætte os til, men bare vi måtte køre traktor, tænkte vi ikke på stanken. En dag undrede en nabo til gården sig, da han så lyslukkede barnehoveder stikke frem fra traktorens førerhus ude på marken. Det gik han så videre med, men bonden fandt hurtigt på råd, så fremover havde vi altid en af hans gamle kasketter på, når vi kørte rundt alene. Der var

selvfølgelig ikke noget med fast løn, men af og til fik vi både penge og måske et eller andet, vi havde brug for. F.eks. kan jeg huske noget, der lignede misundelse, da min storebror en gang kom hjem fra "sin gård" med et par næsten splinternye skøjter, han havde fået af datteren på gården.

Fars første bil var en Ford A varevogn, og inden længe fandt jeg ud af, at der ikke var den store forskel på at køre den og så traktoren. Det kom ligesom af sig selv, og da jeg først én gang havde bevist, at jeg havde herredømmet over den, var der ingen protester fra far. Det var jo en ekstra chauffør. Og det blev der så brug for, en dag Heine Küseler, en storbonde på Kobberholmvej, kom med bussen fra Sønderborg og stod af hos os, fordi han skulle snakke med far. Vi børn var alene hjemme, og mens vi stod der, trak det op med et brag af et tordenvejr, og regnen skyllede ned. Han kunne umuligt gå hjem i det vejr, så jeg tilbød galant at køre ham. "Ka' du da det?", han så vist tvivlende på min barnlige fremtoning. Ork, ja – det var der ingen problemer med.

Manden skulle jo hjem til sin besætning, og det her lignede den eneste løsning. Næste morgen havde han nok fået skrupler med samvittigheden, så han ringede til far for at bekende, at brøden var hans. Nå ja, far tog det pænt og roligt, det hele var jo gået godt, - og jeg slap for repressalier. Küseler var en god kunde i smedjen!

Den bil havde vi nu megen glæde af. Når der f.eks. var ildebrand et eller andet sted, så var vi altid først på pletten. Så snart vi så røg, blev vi børn proppet ind bagi, og mange gange nåede vi frem som tilskuere, før brandbilerne. Først meget senere nåede byens øvrige befolkning frem, masende af sted på cykler, for der var ikke mange, der havde bil først i 50'erne. Men ildebrand var et tilløbsstykke, det var en af de gratis fornøjelser.

I det hele taget foretog folk sig stort set de samme ting. F.eks. husker jeg, at hver søndag så snart den varme mad var sat til livs, tog far spånkurven på armen og sluttede sig til køen hos bageren. Her fik

han sig så en god snak med de øvrige i flokken, før det blev hans tur. To cremesnitter og et stykke blødt brød til hver, lød rationen. Det var bl.a. her til søndags eftermiddagskaffen, vi lærte klokken at kende. Var man ikke hjemme til kl. tre, så havde de andre delt ens portion!

Vi handlede hos bager Bech – en butik som senere blev overtaget af faster Annelise og onkel Viggo – nu Sønderborg Landevej nr. 93. Men det var nu ikke det eneste sted, man kunne købe brød i Adsøl på det tidspunkt. En overgang var der hele 3 – 4 bagere og brødudsalg. Der var også mange andre slags forretninger og erhverv, der var repræsenteret i den dengang aktive landsby. Blandt andet en hjulmager og en skrædder. Og i nogle år havde vi også et Tatol-udsalg, en slags sæbehus, med mange forskellige slags varer på hylderne. Slagteren kom rundt og solgte kød fra sin salgsvogn et par gange om ugen, og der kom også både brødvogn, gartner og fiskehandler.

Og så var der jo æ' høker. Indtil han slog sig ned i byen engang i 1920'erne havde der været mange, som forsøgte sig som småkøbmænd, op til flere ad gangen. Da Peter Christensen kom til, overtog han en lille butik indrettet i kroen, men i løbet af kort tid byggede han nyt på hjørnet af det, som nu hedder Sønderborg Landevej og Kobberholmvej. Han var en dygtig købmand, som forstod, hvad der skulle til for at drive forretning, for til forskel fra de tidligere høkere, var han faglært. Da jeg var dreng, kunne man der finde stort set alle fornødenheder inklusive isenkram og køkkenudstyr. Dertil kom, at da han fik nys om den kommende Tatol, udvidede han sit sortiment til også at omfatte et vist udvalg af strømper og undertøj. Der var så dem, der syntes butikken gik for godt og forsøgte med lidt småbrokkeri, som nu med luksusartiklen kaffe. Den dyre kaffe blev som regel solgt i små portioner, og der var folk, som mente, det var forkert at veje posen med. Det afstedkom en kontrolvejning af posen, her viste vægten, at posen vejede 7 gram, og høkeren imødekom sine utilfredse kunder med at fremskaffe et 7 grams lod. De så nu bifaldende til, mens høkeren satte først loddet og derefter kaffeposen i samme vægtskål og halvpundsloddet i den anden. Og alle var tilfredse.

Købmand P. Christensens forretning ca. 1965

I den ene ende af vores lange stuehus var der en extra lejlighed, en aftægtslejlighed. Tilbage i bedstefars yngre dage var den blevet benyttet som sådan, nemlig til enken, som bedstefar havde købt smedjen af. Siden havde der boet lejefolk, og da vi flyttede ind, boede der en kontormand, som hed Madsen. Han blev senere sognerådskasserer, og det var her folk kom og betalte deres skat og besørgede alt, som havde med sognerådets pengekasse at gøre. Men da Adsbøl i 1957 kom ind under Gråsten kommune, flyttede kommunekassereren også. Vi havde ellers haft mange fordele og fornøjelser af vort naboskab til Madsen, for han var ikke gift, så han inviterede tit på småudflugter og andre fornøjelser. Jeg kan f.eks. huske en god dag, hvor jeg var med ham til Jahrmagt i Flensborg.

For der skulle ikke gå mange år efter krigen, før det blev attraktivt at komme en tur "a' Tysk". Det var endnu længe før spritbåds sejlad-

sen, men det var let nok at tage på en bustur til Flensborg. Det var stadig småt med, hvad man kunne få herhjemme, og det var, som om der var mange flere varer dernede. Jeg husker noget dejligt mælkechokolade -, og så solgte de Märklintog. Det var bare ikke noget, vi kunne købe og få med hjem, for det skulle jo betales med penge, som vi altså heller ikke havde mange af. Men der skulle ydermere betales i D-mark, og man måtte kun indføre varer for yderst begrænsede beløb. Når vi vekslede til tyske penge i banken, blev beløbets størrelse ført ind i passet og kontrolleret på den måde. Men det må have kunnet lade sig gøre at spare op, for engang købte vi et ur, som far skulle have i julegave. Det var første gang jeg bar armbåndsur, og det var også kun på turen fra Flensborg til Adsbøl!

Det med at tage ”en tur over grænsen” blev nok hurtigt almindelig trafik – eller var mor mon inspireret af vore naboer, krofolkene? På det tidspunkt hed de Standard Jørgen og Silke Stine, og navnene i sig selv forklarer vist hvorfor. Standard Jørgens påklædning var der altså ikke noget pralende over, men Silke Stines kjoler adskilte sig en hel del fra, hvad man almindeligvis så i de første efterkrigsår.

Kroværterne i Adsbøl kro skiftede ofte i de år, og bedst husker jeg Karla og Heine, som efter de solgte, købte badehotellet i Hejlsminde.

Efter kroen kom altså kirken, og på den anden side af kirken boede Carl Gregersen, som engang ved en arbejdsulykke havde mistet sin venstre hånd. Efter at have fået udbetalt erstatningssummen var han blevet i stand til at købe denne landbrugsejendom, hvor han boede sammen med sin kone Caroline og deres børn. At han manglede en hånd generede ham åbenbart ikke synderligt, for ved siden af sit eget var der ikke den ting, han ikke kunne klare – både af løse og faste jobs. Engang var han i færd med at skære træ med en rundsav, da Caroline kom forbi og meddelte ham, at der lå en pakke derhjemme med en ny hånd.

Vores nabo til den modsatte side, Peter Wind, skulle bruge saven bagefter, så han kom til, for at se, om Carl snart var færdig. Det var han, og i sidste hug kørte Carl Gregersen så for sjov ”den gamle

hånd” igennem maskinen. Peter Wind, der som alle vi andre, aldrig tænkte på han havde kunstig hånd, blev så overrumplet over det gro-teske syn, at han sank bevidstløs om.

Op mod jul var der gåsespil i Adsbøl kro. Gevinsterne var levende gæs og ænder, og da vi jo altså boede som nærmeste nabo til kroen, var fjerkræet anbragt hjemme i vores lade, mens spillet stod på. De, som afhentede først, fik de bedste eksemplarer, men der var jo af og til en heldig vinder, som skulle fejre gevinsten med et krus øl eller andet vådt fra skænkestuen. Så kunne det have sine besværligheder at få anbragt en levende gase i bagagebæreren.

Jeg var sådan en, der skulle se og prøve alt. Der foregik ikke meget i miles omkreds, hvor jeg ikke engagerede mig. Min mors onkler havde mange forskellige jobs, hvor jeg tit fik lov at være med, når jeg pludselig dukkede op. Så jeg har også været med til at flytte karper i dammene ved Gråsten Slot, og jeg mente at have brugbare forhåndskundskaber. Det var sådan, at Adsbøl bæk gik gennem vores og de tilgrænsende ejendommers jord, før den løb ud i noret, og her var der laks. Lodsejerne havde dannet en lakseforening og påtog sig samlet arbejdet med fangstruser, opdræt, strygning og pasning af hele historien. Her var det også en af onklerne, der lavede det største arbejde, og jeg var ivrig ikke alene som tilskuer, men også som hjælper. Den nederste del af bækken skærer sig ind gennem et stykke uvejsomt eng, og på et sted, hvor der er en naturlig slyngning, var laksetrappen anbragt. Der var regler omkring, hvornår man måtte tage laksene, og det var kun, når de kom ude fra noret og gik op ad bækken. Der var store forskelle fra år til år, hvor mange laks og tilsvarende rogn, det gav, men et år var der så mange, at de nærmest flød ud på vejen, så vi kunne skovle dem op. Folk snakkede om, at det var brud på noget dæmningsværk i Holland, der skulle ligge til grund herfor. Normalt var udbyttet dog meget begrænset, så rent indtægtsmæssigt var der ikke noget særligt at hente. Men én gang hvert år blev der holdt laksegilde på kroen, og så vidt snakken gik de efterfølgende dage, bar

disse fester lønnen i sig selv. Vores familie var rigt repræsenteret, for der var en anpart pr. ejendom, og bedstefar og vi havde jo tilsammen tre parceller. Desuden deltog så også onklerne som belønning for arbejdsindsatsen.

Det var nu ikke kun i vores del af bækken, der blev fanget laks. Jeg husker det storstilede anlæg i "æ'Grue", hvor der blev bygget laksetrappe i statsskovens regi. Så der har nok også været laksegilde på Gråsten slot!

Der er ikke længere laks i bækken, og nu kan man kun se de sørgelige ruiner, som ligger tilbage begge de nævnte steder.

GENPART

Assurance-Compagniet Baltica
Aktieselskab

Telefon Central 4058 Telegr. adr. "Baltica" Tele. 5602 Brotegade 40-42
Røstergade 4004 København K

GIRDAFDELINGEN LOKAL 192 INK/BR 4. juni 1965

Civildommeren for
Gråsten

Lovforsikring police nr. 55908 R

Adabel Laksefiskeriforening, Adabel pr. Gråsten.

I anledning af at ovennævnte forsikringstager, der har tegnet lovforsikring i vort selskab (anerkendt af socialministeriet den 30. september 1935), trods gentagne påkrav har undladt at indløse kvitteringen for tiden fra 1/10-53 til 1/10-64, der er forfalden til betaling den 31/12-64, tillader vi os at anmode om, at

premie i henhold til lov nr. 183 af 20. maj 1933 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde jfr. § 18.....	60 kr. 00 ere
bidrag til statens arbejdsledshedsfond i henhold til lov af 20. maj 1933 om arbejdsanvisning og arbejdsledshedsforsikring m.m. jfr. § 28, stk 4.....	16 " 00 "
bidrag til statens invalideforsikringsfond i henhold til lov nr. 182 af 20. maj 1933 jfr. § 43, stk. 5.....	10 " 00 "
	106 kr. 00 ere
Forkyndelse	5 " 00 "
Porto	2 " 00 "
I alt.....	113 kr. 00 ere

samt GEBYRER og YDERLIGERE OMKOSTNINGER VED UDPANTNING må blive autoriseret til inddrivelse ved udpantning ved påtegning herpå.

Vi beder Dem velvilligt gøre os den tjeneste at foranledige udpantningskendelsen forkyndt for debitor og udpantning foretaget, såfremt beløbet ikke rettidigt indgår (jfr. justitsministeriets skrivelse nr. 300 af 15. december 1922).

Når beløbet indgår, beder vi Dem afregne og tilsende os vort tilgodehavende.

Forkyndelsesgebyret følger pr. check.

Med højagtelse

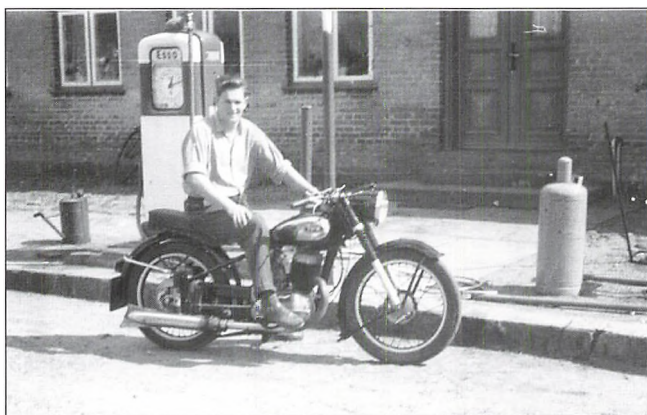
* **ASSURANCE-COMPAIGNIET BALTICA**
AKTIESELSKAB
GIRDAFDELINGEN
sign. A. Kæstholm Sørensen.

Gråsten ret
Journ. nr. 11997/65

C 24 • 1909/1800 13.63

Jeg begyndte tidligt at fokusere på begrebet penge og pengenes værdi. Det kan let være en påvirkning fra min bedstefar og alle vore ”kloge samtaler”. Som et eksempel husker jeg, at et år til jul gav bedstefar hver af os drenge en tikroneseddel. Nogen tid efter spurgte han os, hvad vi havde brugt pengene til. Hvad brødrene og fætrene havde købt, kan jeg ikke huske, men jeg viste ham, at jeg havde ”investeret” 4,75 kr. i en god og fornuftig vinterhue med øreklapper! Og resten af pengene havde jeg sat ind på min bankkonto. Bedstefar tog resolut sin pengepung frem og talte et beløb op svarende til huens pris. ”Men på betingelse af, at du også sætter de penge i banken”, påbød han mig. Jeg tjente godt nok lidt penge ved at gå med aviser, men en dag kom min far og fortalte, han havde hørt, de manglede et bud i Gråsten skovdistrikt, og han mente, det måske var noget for mig. Desværre havde de allerede fundet en anden dreng, men nu havde jeg fået lyst til et lønnet job, så jeg blev bydreng hos bager Wilhelmsen i Nygade. Det var hver dag efter skoletid og også lørdage og søndage, så det betød, jeg måtte stoppe med at gå til spejder i Gråsten, hvor min skolekammerat Børge og jeg ellers var begyndt som ulveunger.

Jeg valgte det selv, for i mit univers satte jeg lønnet arbejde højere end fornøjelser. Og årene i ”bagerens brød” var fint nok, og jeg er sikker på, det har været en god indgangsvinkel til livets senere udfordringer. Og så var det tilfredsstillende at se, at kolonnerne i bankbogen voksede sig større og bredere.

Knallerten blev siden udskiftet med en motorcykel. Privat eje.

Bankkontoen måtte jeg dog tømme om end med et stik i hjertet, for som 16-årig var den attræde knallert det ultimative.

Mens min yngre bror Peter kom i lære som murer, blev vi to ældste som forventet smede - eller rettere maskinarbejdere – den første del af læretiden foregik derhjemme, hvorefter vi begge blev færdiguddannede på maskinfabrikken Grama i Gråsten. Dengang var en landbrugssmeds arbejdsområder allerede væsentligt ændret. Bønderne skiftede trækdyrene ud med traktorer og de dertil hørende markredskaber, så det fik en ende med de hidtidige reparationer af harver, plove osv. Hesteskoning, som havde været både fars og bedstefars speciale, var det også slut med. Der kom en tid med installation af centralvarmeanlæg og andet VVS-arbejde i forbindelse med, at det blev moderne at få badeværelser rundt omkring. Men det blev så småt med arbejdsopgaver, at far indså, han måtte ”lukke butikken”. Fra 1969 og indtil han gik på folkepension tog han job på JF i Sønderborg. En æra var forbi, og der var altså ingen af os drenge, som skulle føre familieforetagendet videre.

Far døde i 1988, men mor blev boende indtil 2005, hvor hun solgte det hjem, som havde været hendes gennem ca. 60 år.

Hans Clausen, Østersøvej 12, Gråsten

Erindringer fra min skoletid i Rinkenæs 1944-51

Frede Chr. Ihle skrev i 2005, efter opfordring, følgende beretning. Den skulle bruges i et skrift i anledning af Rinkenæs skoles 60 års jubilæum. Skriftet blev imidlertid ikke til noget, hvorfor den nu bringes i Historisk Forenings årsskrift.

Den 1. april 1944 begyndte jeg min skolegang i Rinkenæs gl. skole (nu Nederbyvej 51). Skolen, der var bygget i 1834, havde tre klasseværelser med en stor kakkellovn hvert sted. Om vinteren blev der fyret med tørv, som ikke altid var lige tørre, så luften i klasseværelset kunne sommetider være lidt stram. I skoletiden blev kakkellovnen passet af den til enhver tid værende ordensduks. Bag ved skolen mod nord var der redskabsrum og i den ene side gammeldags lokum. Ved indgangen til skolen sad der en enkelt håndvask, men ellers ingen luksus.

Den gamle skole med den tvedelte eg

En ny skole i Overbyen var planlagt og påbegyndt i 1943, men på grund af at de tyske tropper, der havde besat Danmark, lagde beslag på alle bygninger og lignende, der kunne bruges til deres formål, f.eks. forsamlingshuset, forsinkede man nok byggeriet med vilje.

Rinkenæs forsamlingshus, som er nabo til skolen, var beslaglagt ad to omgange, og den skæbne ønskede man ikke skulle overgå den ny skole.

Som nævnt var Danmark besat af tyske tropper – der var krig i Europa, og alt var rationeret. Cykeldæk og gummistøvler var det umuligt at få fat på, så min skolevej, 3,5 km hver vej, foregik på gåben og i træsko.

Der var 3 lærere på skolen. Førstelæreren, som også blev kaldt ”dehn” på grund af sit job ved kirken, hed Heinrich Fabricius. Han og familien boede i sydenden af skolen. Lærer Lehmann med familie boede i lærerbolig ved siden af skolen (nu Nederbyvej 49), og frøken Botilla Jensen boede i en lejlighed på loftet i nordenden af skolen.

Frøken Jensen var datter af pastor N. J. Jensen også kaldet ”den Rinkenis præst”, han var sognepræst i Rinkenæs fra 1886-1906. Endelig var der pedellen Hans Bonde og hans kone Misse, som styrede rengøringen med hård hånd.

Mit første skoleår var præget af, at der var krig. Der var tyske soldater over alt, og der var påbudt mørklægning af vinduer, så lyset ikke kunne ses udefra. Adskillige af vores naboer havde gravet et beskyttelsesrum enten i skoven eller i marken et stykke fra huset. Når der blev blæst luftalarm i skoletiden, måtte vi ned i beskyttelsesrummet, som var på nordsiden af skolen, og når der igen var blevet ro, blev vi i de små klasser fulgt hjem af de store elever.

5. maj 1945 sluttede krigen, og den nye skole kunne nu færdiggøres. Og endelig kom dagen så, 5. november 1945, hvor vi gik fra den gamle skole til indvielsen af den nye, som i forhold til det vi var vant til, forekom som den rene luksus. Toiletter med træk og slip, store lyse klasseværelser, gymnastiksal med mange redskaber, samt sløjdsal og skolekøkken.

Den nye skole ved indvielsen

Hele lærerstaben og pedelparret fulgte med, og de første år var der også ansat en del vikarer. Som jeg husker nogle af vikarerne, så skulle de nok ikke alle have været lærere, der blev foretaget ikke så lidt fysisk afstraffelse.

Dagen begyndte med morgensang, hvortil "e dehn" spillede på violin og efter sangen bad vi fadervor. De, der af en eller anden grund ikke sang med, fik et lille prik af violinbuen. Efter hvert frikvarter stillede vi op klassevis, inden der blev sagt "værs- go at gå ind". Måske på grund af mangel på papir skrev vi i de første år med griffel på en tavle, og ikke så få tavler er gået i stykker på grund af hårdhændet behandling af skoletasken. Til den ugentlige eftermiddag med sløjd og skolekøkken kom også elever fra Alnor og Bækken skoler, der ikke havde tilsvarende faciliteter.

Den nybyggede skole lå fra starten næsten på bar mark med forsamlingshuset som nærmeste nabo. Sportspladsen var i begyndelsen heller ikke helt færdig, arealet havde fået en hårdhændet behandling af den tyske besættelsesmagt, der som tidligere nævnt havde beslaglagt forsamlingshuset. Derfor var det kun den del nærmest skolen, der kom i brug.

Den tyske skole på Stenvej (nu børnehave) blev efter 5. maj lukket, og eleverne kom i dansk skole, så sportspladsen der blev brugt i stedet.

Rinkenæs anno 1945 så også ganske anderledes ud end nu. Vårhøj, Lyshøj, Højmark, Dalsmark og alle bebyggelser der omkring kendtes ikke. Bygrænsen gik ved jernbaneoverskæringen på Vårhøj og alt udenfor var landbrugsjord tilhørende landmænd, hvis gårde for manges vedkommende heller ikke findes mere. På trods af byens ringe størrelse var der på det tidspunkt 4 købmænd, 1 brugsforening, 2 kroer, 1 bager, 1 bageriudsalg, 1 manufakturhandel, 2 mekanikere, 1 smed, 1 frisør, 2 gartnerier, 1 skomager, 1 træskomager, 1 andelsmejeri, 1 foderstofhandel, 2 vognmænd og en taxa-vognmand.

Hvor kom børnene i skolen så fra? De kom ude fra landet, fra huse og gårde, hvor næsten alle familier havde fra 3 til 6-8 børn, en enkelt familie havde 18, men manden havde været gift to gange.

Omkring november 1945 åbnede Jørgen Andersen sen. en købmandsbutik i sin mors hus på Stenvej. Det var også rygtedes oppe i skolegården, så en dag i middagspausen var vi en hel flok elever, der fandt på at aflægge forretningen et besøg, hvilket gav anledning til en ordentlig overhaling, det måtte vi ikke.

I juni 1946 var Kong Christian og Dronning Alexandrine på besøg i Sønderjylland. På vejen gennem Rinkenæs gjorde kongeparrets bil holdt uden for skolen, hvor lærere og elever og mange af sognets indbyggere havde taget opstilling på begge sider af vejen. Kongen, der endnu var svækket efter et fald fra hesten under en ridetur i 1944, blev siddende i bilen, så den daværende sognerådsformand Peter Gorrson bad chaufføren om lov til at stå op på trinbrættet for at overbringe sognets hilsen.

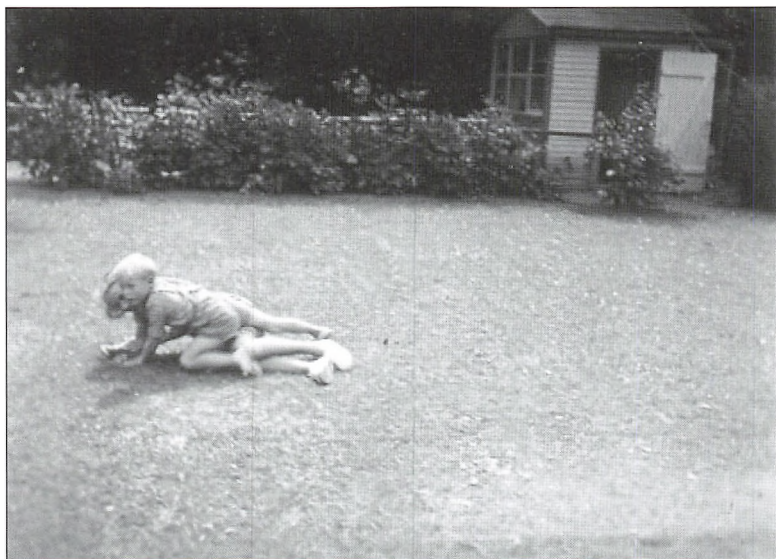
Den årlige skoleudflugt så vi meget hen til. Dengang var Mallorca og diverse andre feriemål ikke opfundet endnu. Min første skoleudflugt gik til Dybbøl, med tog fra Rinkenæs til Sønderborg og derfra til fods resten af vejen. Næste år gik turen til Møgeltønder med Schackenborg, guldhornsstenene m.m. Året efter tog vi den helt store tur med tog til Kolding med Koldinghus, F.D.B.s chokoladefabrik, sejltur på Lillebælt osv.

6. april 1948 deltog lærere og elever fra skolen i en mindehøjtidelighed ved mindestenen i Overbyen. Anledningen var 100 års dagen for en træfning i 3 års krigen 1848 – 1850 som fandt sted her, og hvor den første danske soldat Sejer Steffensen Botterup faldt. Sejer er begravet på Rinkenæs gl. Kirkegård, og navnet Sejrsvej er ingen tilfældighed.

De 4 ældste klasser i 1948. Frede C. Ihle står som nr. 2. bagest til højre. Privat eje

I eftersommeren 1948 var et par klasser på, som det dengang hed, Aabenraa Amts lejrskole i Hejls. Lejrskolen lå i naturskønne omgivelser ved Binderup bugt næsten helt ned til Lillebælt. Det var ret primitive forhold, ingen elektrisk lys, gammeldags lokum som i den gamle skole, og vandforsyningen foregik på den måde, at der i kælderen var en håndpumpe med et rør, som gik helt op på det øverste loft, hvor der stod en vandbeholder, derfra kunne vandet så selv løbe ned i hanerne. På skift skulle vi så ned for at pumpe, og jeg husker en aften, hvor vi var gået til køjs, at køkkenet var løbet tør for vand, så var det op igen og ned i kælderen for at pumpe. En dag var vi et par stykker, der gik til Hejls. På hjemturen fandt jeg en pung med 5 kr. og nogle rationeringsmærker, og da der endnu en del år efter krigens ophør var mangel på mange ting, var mærkerne næsten mere værd end de 5 kr., uden dem kunne man bl.a. ikke få sukker, kaffe, smør, chokolade og mange andre ting. Jeg af leverede pungen til den lokale sognefoged, og fik 50 øre i findeløn.

Iskiosken i Bocks have og hans børn

I slutningen af fyrterne etablerede graver og kirketjener August Bock en iskiosk i haven foran sit hus på Sejrsvej, måske med den bagtanke, at når eleverne fik fri fra skole, kunne der måske blive til en is på hjemvejen. En rund ispind kostede 15 øre, en firkantet 25 og en stor isbåd 1 kr.

I mange år var det en tradition, at hele skolen den sidste skoledag inden sommerferien tog på skovtur, og som regel sluttede turen altid ude i nærheden af hvor jeg boede. Vi, der var derudefra, måtte gå lige hjem og sparede så en ekstra tur op til skolen.

Den 18. marts 1951 blev jeg konfirmeret i Rinkenæs Korskirke, og 7 års skolegang var forbi, som jeg husker dem – 7 gode år.

Mit ønske for ”fødselsdagsbarnet må være, at på trods af, at skolen ved kommunesammenlægningen kommer i et yderområde stadigvæk også fremover må eksistere som en ”lilleskole”.

Indskriften over indgangen fra dengang, den blev indviet, har stadigvæk sin berettigelse og har vel aldrig passet bedre end nu.

”UNGDOMMENS OPDRAGELSE OG UNDERVISNING ER FOLKETS FREMTID”

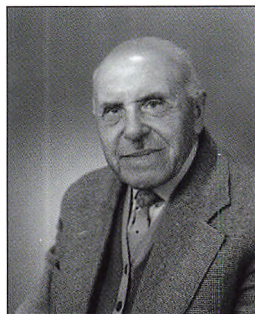
Gråsten i juli 2005

Frede Christian Ihle.

Peter Petersen-Stubbæk

Historisk Forening har i tidligere årsskrifter bragt artikler om kunstmalerne O. D. Ottesen(1987).

A.G. Nissen(1999) og Johs. Wilhelm Knutz (2001) alle kunstnere, der på den ene eller anden måde har tilknytning til vort område. I år er turen kommet til Peter Petersen-Stubbæk.

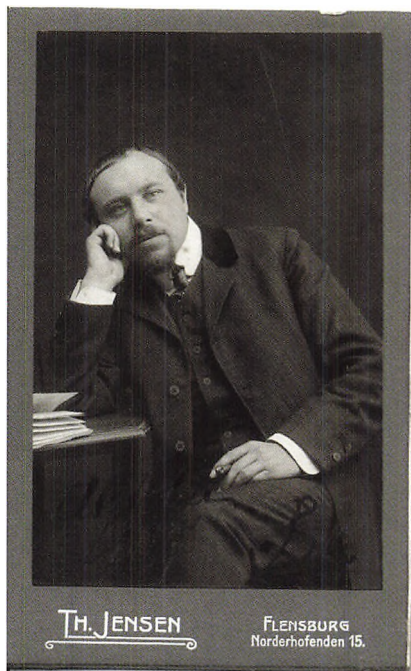

Pasfoto 1962

Der findes ikke meget på skrift om Peter Petersen, som han var døbt. Han blev født i Stubbæk, syd for Aabenraa i 1883 som den yngste af 11 søskende, hvoraf de 3 døde som små, og en som 14-årig. Peter Petersen tog senere, som mange andre kendte og mindre kendte personer, bynavnet til sig. Faderen Peter Christian Petersen (1837–1918), var snedkermester i Stubbæk. Han var født i Egersund. Moderen, Anna Magdalene, født Martensen (1838-1908), var født i Kværns.

Peter Petersen var tidligt bevidst om, at han ville være kunstmaler. Han spekulerede meget på, hvordan man blev maler, og sendte spørgsmålet til en brevkasse i et dansk ugeblad. Brevkassen henviste til Zahrtmanns malerskole i København. Da han sendte sine tegninger ind til Kristian Zahrtmann, svarede denne, at hans skole var for viderekomne, men at han kunne prøve at komme på teknisk skole. Da Petersens økonomiske midler var få, fik han via Zahrtmann kontakt til og midler fra den radikale sønderjyske studenterforening "4 S" et år eller to. Også millionæren Holger Petersen støttede ham økonomisk, så han kunne følge forelæsningsne på Kunstakademiet.

Men Petersen-Stubbæk har bestemt ikke haft det let på akademiet, hvor "kammeraterne" gjorde sig lystige over ham og kaldte ham "Tyske Petersen".

Petersen-Stubbæk 1907. Privat eje.

Hans lærere på akademiet var Otto Backe, Frands Henningsen og Viggo Johansen. I forsommeren 1908 vendte han tilbage til sin hjemstavn, men allerede i 1909 tog han til München og opholdt sig der de næste fire år.

Han gik på museerne og deltog i forelæsninger m.m. på akademiet uden at være elev.

Livet i München tiltalte ham i modsætning til den københavnske "borgerlighed". Det kneb stadig med økonomien, men på opfordring af H. P. Hanssen skrev han artikler til "Hejmdal", bl.a. en serie om festspillene i Oberammergau. Han solgte da også lidt både i München og hjemme.

Efter hjemkomsten giftede han sig i 1914 med Nathalie Andersen, som han havde lært at kende, mens han gik på Kunstakademiet i København. Hun var københavner af fødsel. De boede fra 1914 til 1920 i Rønshoved, derefter i Dalsgård til 1934 og til sidst i Sandager, alle steder ved Flensborg fjord.

Et af de huse familien har boet i. Privat eje.

I Sandager boede de i næsten 30 år, hvorefter de fik ophold på ”Christiansro” i Gråsten, hvor Peter Petersen-Stubbæk døde i december 1977 i en alder af 94 år. Hans hustru døde i 1983, 92 år gammel.

I de fire år, Stubbæk-Petersen studerede i München, opholdt Nathalie sig i et grossererhjem i Flensborg for at sætte sig ind i forholdene i grænselandet.

I ægteskabet voksede der tre børn op, sønnerne Rolf Petersen, der var kommunedirektør på Læsø, Erik Robert Petersen, der var mekaniker i København, og datteren Ingeborg, der boede ved Assens på Fyn. De blev alle over 80 år gamle.

De oplevelser fra krigstiden og Genforeningen, han i mere eller mindre frit omgivet form offentliggjorde i Sprogforeningens Almanak fra 1925 til 1932, og som han selv forsynede med illustrationer, er karakteristiske for hans uimponerede væsen, der ser på tingene med en skælm bag øret, men som heller ikke går af vejen for det banale. De samme træk præger hans kunstneriske arbejde.

Privateje

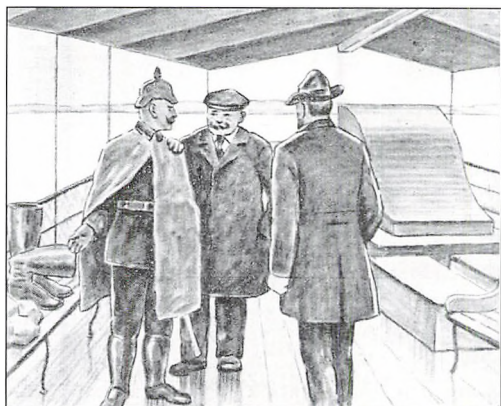
I Sprogforeningens Almanak fra 1925 skriver Petersen-Stubbæk om en oplevelse fra 1915 under titlen ”Spionagenverdächtig”. Det er en historie om en sejltur til Aabenraa ombord på en fiskerbåd i selskab med værten fra Hotel ”Seewarte”, det hotel fortælleren bor på.

Under sejladsen tegner han den viste skitse af værten og fiskerne. Ved ankomsten til Aabenraa bliver fortælleren anholdt af en soldat, der tror han er spion, og han ender i råd-

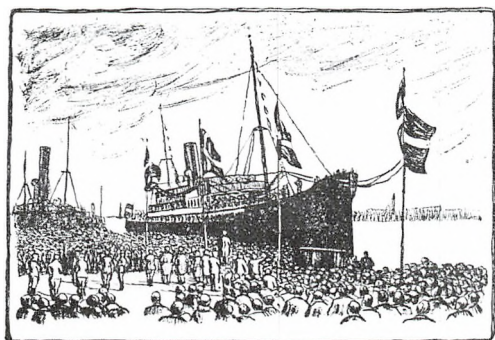
husarresten, hvor han kommer til at opholde sig i 29 dage. En morsom historie om alle de genvordigheder han udsættes for.

I 1927 skriver han historien "En Krigsjul" om, hvordan sønderjyderne hjalp hinanden med at købe og sælge kød og mælk uden kort, og hvordan vagtmesteren blev bestukket, så han lod dem slippe godt fra det. På en tur med Fjordbåden til Købstaden smugler Per Maler mel og flæsk i et par indpakkede støvler. Han får det medbragte byttet til kaffe, sukker, ris og julelys, som han igen pakker i støvlerne. På vejen hjem med båden bliver han antastet af en gendarm, der spørger,

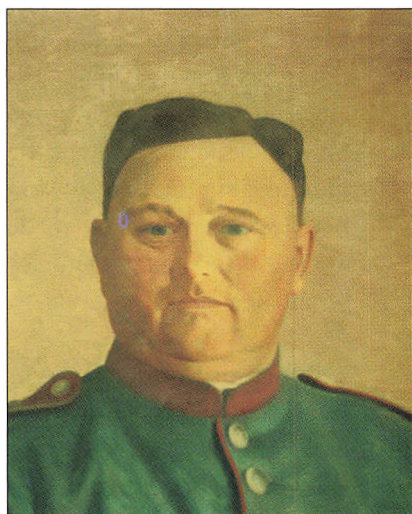
om han har kolonialvarer i pakken, og hvor han har købt dem. Det er lige ved at gå galt for ham, men han reddes af en gårdejer, der kender gendarmen, som han byder med ned i kahytten, hvor han beværter ham. Illustrationen er fra den historie.

I Almanakken fra 1929 handler fortællingen om "Gammel Hans Kressens Københavnsrejse". En rejse i 1927 for indbudte sønderjyder,

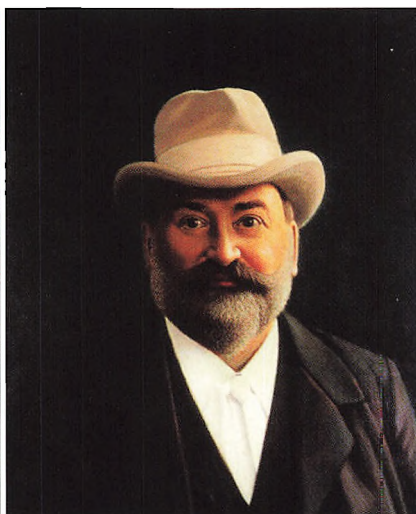

der under opholdet var privat indkvarteret. En af illustrationerne er en tegning af skibet "Dronning Maud", der bragte sønderjyderne til og fra København.

I et interview i Jyske Tidende i slutningen af 30'erne, hvor Petersen-Stubbæk fortæller om sit syn på portrætmaleri og moderne kunst, bliver han spurgt, om der er en bestemt alder, i hvilken modellen er bedst at male. Petersen-Stubbæk svarer, "at kvinder er bedst i midten af trediverne. I den alder har hun bevaret sit friske ydre og sind, der sammen med den personlighedens modenhed, der præger hende, giver hende en charme, der inspirerer til det fuldgode portræt".

Overgendarm Jacob Peter Christian Christiansen. Død i Neuengamme 8/12 1944

Gustav Johannsen 1840-1901 fik tilnavnet "Flensborgs ukronede konge". Maleriet findes på Folkehjem, Aabenraa.

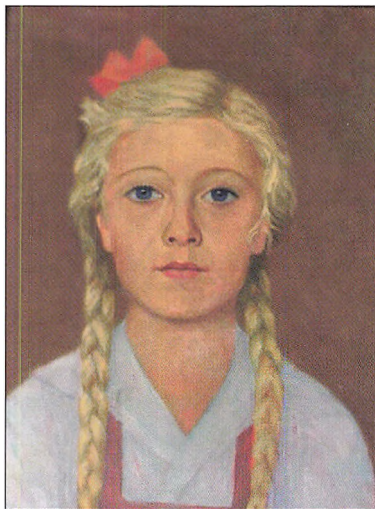
Mænd kan males i alle aldre, men bør helst foreviges i fyrreårsalderen. Om børn siger han, at de er interessante modeller i 3-6 års alderen, de kan dog også give gode portrætter op til 12 år, mens de ikke er så morsomme i teenagealderen.

Han henviser i interviewet til Leonardo da Vincis maleri af Mona Lisa.

Han siger, at Mona Lisa ganske sikkert har været en yndig, glad og lattermild ung kvinde. Men Leonardo ville ikke nøjes med et intetsigende "tandsmil", og Petersen-Stubbæk kan af billedet se,

Sigrid Thaysen, Rinkenæs. Privat eje.

Solveig Holm, Rinkenæs. Privat eje.

at Leonardo under arbejdet har konverseret hende livligt, gjort kur til hende, stillet hendes forstand på prøve og drillet hende, fået hende til at føle sig underlegen som kvinde og har på denne måde opnået at få hende til utilsløret at røbe sit inderste jeg.

Petersen-Stubbæk var kendt som en god portrætmaler. Selv ville han helst male landskaber, men det var der ikke så stor indtjening ved. Han har dog lavet mange naturmalerier – specielt fra områderne ved Flensborg fjord.

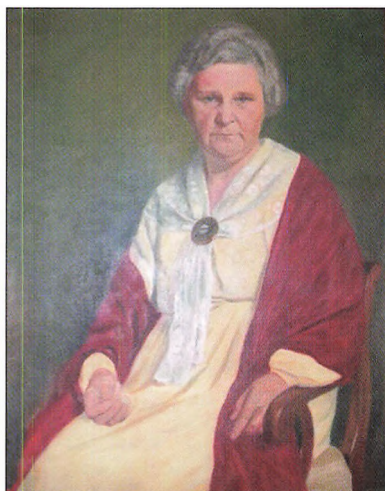
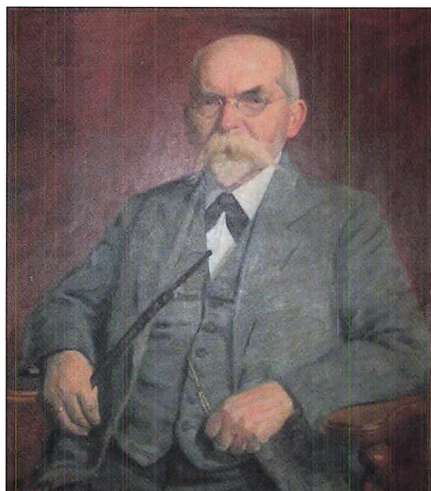
Sydbank Gråsten havde et stort maleri, der indtil 2011 havde sin plads på endevæggen i mødesalen i afdelingen på Nygade. Maleriet er senere blevet solgt på en auktion, desværre inden arkivet nåede at fotografere det. På biblioteket i Gråsten hænger et maleri af A. D. Jørgensen

Petersen-Stubbæk blev aldrig rig af at male, men der hænger mange af hans portrætter og landskabsbilleder rundt omkring i hjemmene her på egnen, og på Folkehjem i Aabenraa findes bl.a. et portræt af H. P. Hanssens hustru Helene Lucie Hansen, medens H. P. Hanssens portræt, malet i 1914, hænger på Aabenraa Museum. Duborgskolen i Flensborg har også billeder fra Petersen-Stubbæks hånd.

Landskabsbillede fra Flensborg fjord. Privat eje.

Petersen-Stubbæk var født med en klumpfod og skulle derfor have speciallavede sko, som skomager Hans Petersen i Kværs fremstillede. Denne medfødte skavank har nok også været en årsag til hans svære tid på Kunstakademiet i København. Skoene betalte Petersen-Stubbæk med malerier, da han som før nævnt ikke havde mange penge. Derfor ejede Hans Petersen mange af kunstnerens billeder.

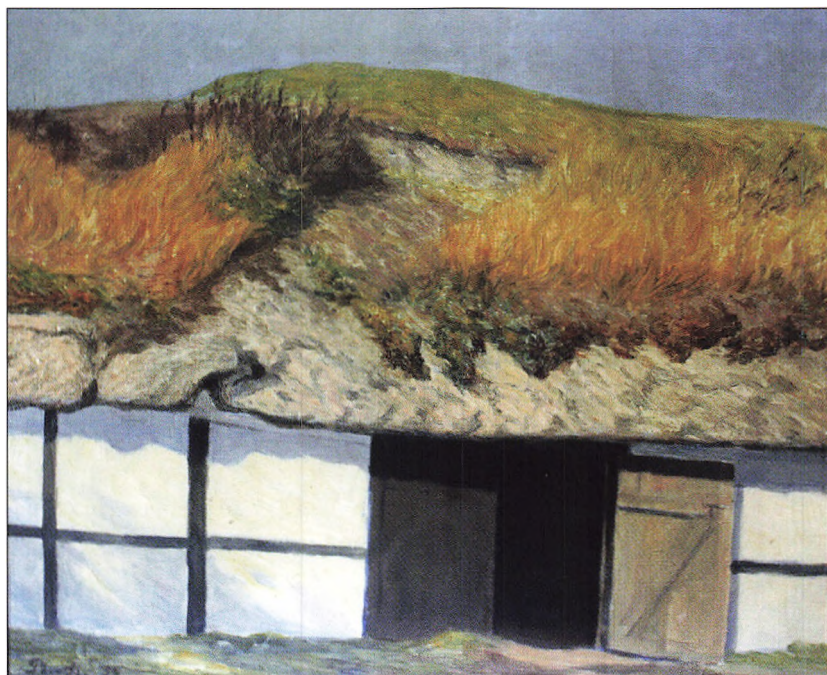

Hans og Hansigne Lorenzen. Malet i 1930. Privat eje.

På Hans og Hansigne Lorenzens gård i Bådsbøl-Ballum findes der en del malerier malet af Stubbæk-Petersen. Hans Lorenzen var også født i Stubbæk og var næsten jævnaldrende med Petersen-Stubbæks 3 ældre brødre. Det er nærliggende at tro, at det er igennem dem, Peter Petersen-Stubbæk har fået kendskab til Hans Lorenzen, og da indtægterne som tidligere nævnt var små, er det muligt at malerierne også her har været betaling for køb af naturalier.

En slægting til Petersen-Stubbæk, Karla Jespersen, Toftvej 5, Gråsten har skrevet følgende om sin mors onkel:

Dette her ser ud til at blive lidt vanskeligere end jeg havde forestillet mig. For mig er onkel Peter jo et medlem af familien, jeg har altid set ham som min mors onkel ikke som maleren Peter Petersen-Stubbæk. Selvom jeg, da jeg som ung har besøgt familien i Sandager, hvor vi da også har talt om onkel Peters arbejde, nok har syntes, det var hyggeligt at høre om, hvorfor han syntes naturen var så spændende at arbejde med – de mange vekselvirkninger – lyset – skyggerne osv.

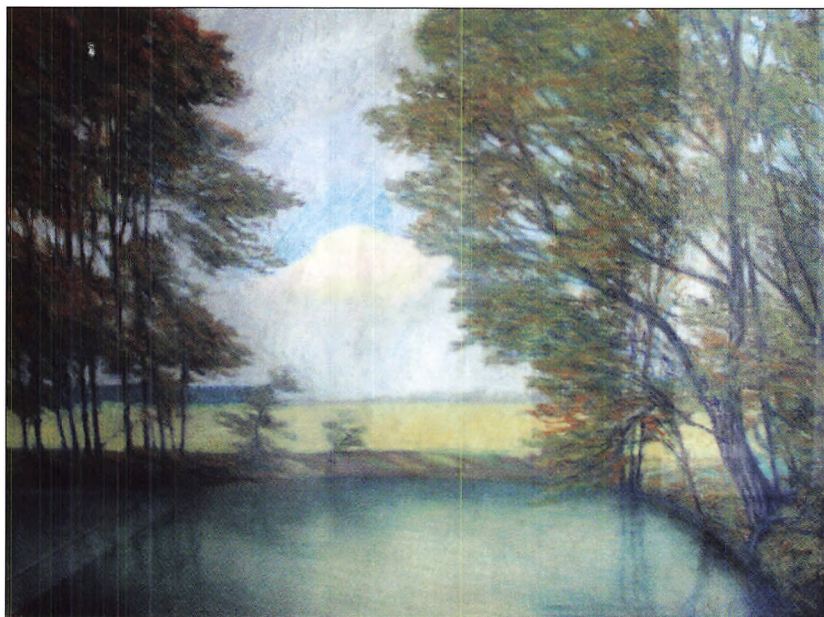
Maleri fra Læsø, hvor Petersen-Stubbæks søn boede. Privat eje.

På en af vore spadsereture ved stranden lavede han engang en tegning af mig – siddende på en sten ved vandet! Hvorvidt denne tegning er blevet til mere, har jeg ingen anelse om.

Han fortalte også, at han gerne ville have en tid med samtale med de personer, han skulle portrættere – for at få et billede af dem som levende mennesker – ikke forretningsmanden, provsten eller hvem det nu kunne være – han ville opleve mennesket bagved titlen. Det var det, han gerne ville have frem i sine billeder.

Han var meget optaget af alt, hvad der rørte sig omkring ham – også politik – men han fik efterhånden en del problemer med hørelsen, så det blev mere og mere besværligt for ham – og det havde han det ikke godt med.

Efterhånden som han nærmede sig de 90 år, var det ikke nogen glæde for ham at komme ud i hårdt vejr. Han følte, kræfterne ikke kunne klare de stærke vinde, følte han blev blæst væk.

Landskab ved Smedeby. Privat eje.

Han spillede gerne skak – syntes det var kedeligt at jeg ikke havde den store lyst – og måske heller ikke havde evnen til det spil. Mine to drenge derimod spillede gerne skak, og han fik da også et par timer med den ældste af dem.

Onkel Peter havde også sin mening om, hvad der sådan passede sig – bl.a. var han og tante Alie, som vi kaldte hende, engang på køretur med datter og svigersøn. Sent på eftermiddagen kom de forbi og ville lige hilse på os.

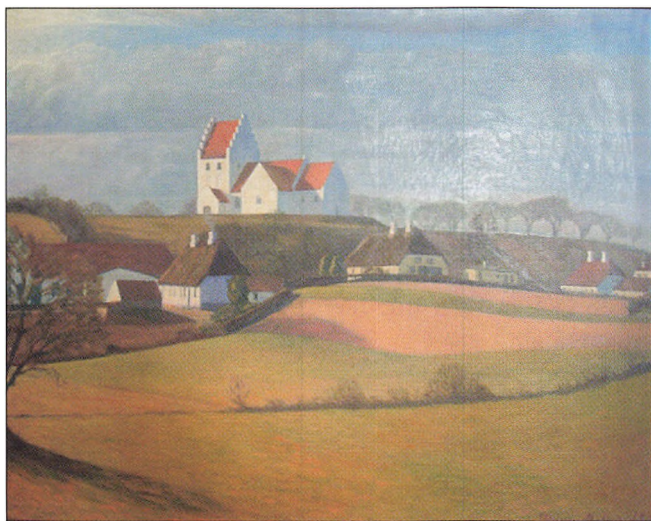
Vi fik jo kaffe og småkager frem og serverede også et lille glas til kaffen – men der kunne ikke være tale om endnu et glas, for som han sagde: ”Nathalie, dette er en visit ikke et besøg!”

Da han, efter at de var flyttet på ”Christiansro” opdagede, at jeg var i besiddelse af et fotografi af hans far, ville han gerne låne det for at kunne male et billede af ham – han var så stolt over, at han stadig kunne holde en pensel uden at ryste på hånden – han var jo et stykke inde i halvfemserne dengang. Det så ud til, at det var lykkedes for ham, for efter hans død så jeg billedet hos hans datter Ingeborg. Desværre mistede jeg forbindelsen til hende, og det er egentlig trist, for vi havde ellers haft en god kontakt i en del år.

Også sønnerne har vi haft besøg af her – især den ældste havde åbenbart tilbragt mange barndomsdage hos sin tante her på Toft (min bedstemor), men det var før min tid.

Jeg kan desværre ikke fortælle så meget andet om maleren Peter Petersen-Stubæk. For mig var han en rar mand, som jeg/vi syntes godt om. Som familiefar har han måske været lidt striks.

Karla Jespersen.

*Rinkenæs Korskirke.
Privat eje*

Kilder:

Sønderjysk Kunst 1840 – 1990.

Nordslesvigs aandelige genforening med Danmark.

Avisartikler JV 1930, 1990 og 1991.

Sprogforeningens Almanak.

Årets gang 2011

Januar

Tandlæge Per Anders Jensen har efter næsten 35 års virke som tandlæge overdraget sin klinikandel i ”Tandlægerne Ellegade” til Anne Opstrup og Kimmo Karstoft. Han ønsker at hellige sig billedkunsten, som han i mange år har beskæftiget sig med sideløbende med klinikarbejdet

Brugerne af badmintonhallen i Gråsten er utilfredse med badeforholdene. De er 28 mand om ét toilet uden håndvask og et bruserum med en slange uden bruser. Halinspektør Preben Andersen beklager forholdene, der er som en midlertidig løsning opsat en ældre skurvogn med bad og toilet til henholdsvis damer og herrer.

Connie Veng havde været flittig med strikkepindene, da hun hørte, der skulle komme tvillinger i kongehuset. Hun havde strikket et sjal mage til det, kronprinsessens afdøde mor havde strikket til sin datter i sin tid, og som var blevet brugt til både prins Christian og prinsesse Isabella.

Gråsten Fjernvarmeselskab har købt 3 hektar jord på Planetvej. Her skal opføres et 16.000 kvm stort solvarmeanlæg.

175 festglade seniorer deltog i arrangementet ”De Gamles Jul” i Ahlmannsparkens Cafeteria. Der blev serveret ”Eisbein mit Sauerkraut”.

Dance All Over’s unge linedancer Louise Poulsen fra Kværs kom hjem med en sølvmedalje fra VM i Milano. Louise har danset i 9 år.

31. januar holdt Sydbank afskedsreception for Allan Gellert, der har været ansat i banken i 45 år. Folk stod nærmest i kø for at sige farvel til den populære bankmand.

Februar

548 elever fra Gråsten skole gik forleden 3964 km til fordel for Afrika. Lego Fonden gav en krone pr. km, børnene gik.

Modellen af Gråsten Slot har holdt flyttedag fra den kongelige ventestal på jernbanestationen til Broager Sparekasse i Ulsnæscentret.

Adsbøl Borgerforening indbød søndag den 13. februar alle unge under 40 år til brunch i klubhuset. Formålet er at få den yngre generation i landsbyen til at lære hinanden at kende på samme gode måde, som den ældre generation allerede gør.

Gråsten Landbrugsskole er blevet kåret som nr. 1 blandt landets 56 erhvervsskoler. Landbrugsskolen har som den eneste i landet et topmoderne landbrug med både kvæg-, svine- og markproduktion.

Marts

Den 1. marts blev egetræet på Torvet fældet. Træet er angrebet af egespejlsपोresvamp, som går i rødderne. Seniorrådgiver i Skov og Landskab, Iben Thomsen, der er ekspert inden for området, har anbefalet, at træet fældes. Straks efter fældningen bliver der etableret et nyt plantehul med ny jord.

Pensionistforeningen for Rinkenæs og Alnor har på generalforsamlingen, hvor det ikke lykkedes at få valgt nye medlemmer til bestyrelsen, besluttet at nedlægge foreningen med udgangen af maj måned.

Gråsten Frivillige Brandværn har fået en ”ny” stigebil. Brandkaptajn Svend Zacho glædede sig over den nye bil, der er købt brugt af Københavns Brandværn.

Indehaver af Gråsten Fitness, Annette Klemmensen, har holdt 10 års jubilæum.

15. marts fik Gråsten sit nye egetræ af sorten stilkeg. Træet er knap 5 meter højt, under gunstige forhold kan træet nå en anelig alder, så håbet er, at de næste mange generationer vil værne om det nye træ.

DATS – landsforeningen for dramatisk virksomhed - og forlaget DRAMA har brug for mere plads og flytter i løbet af sommeren virksomheden fra lokalerne i Nygade, hvor de har været siden 1996, til Rødebro.

Under renovering af fjernvarme-, drikkevands- og spildevandsledninger på Slotsbakken, er der gjort interessante arkæologiske fund. Det er måske resterne af en gammel vej med planker og stensætning uden for voldgraven om Gråsten Slot. Der vil blive foretaget en udgravning sideløbende med renoveringsprojektet.

April

Støtteforeningen for Børnehuset i Rinkenæs har modtaget støtte fra en række lokale virksomheder. Pengene er blevet brugt til køb af nye borde og stole til børnehaven.

Daglejebørn fra Adsbøl besøgte brandstationen. Der var kørt en brandbil frem på pladsen, som børnene fik lov at stige op i. De så også brandmændenes uniformer og kaldeapparater.

Repræsentanter for Gråsten Handelsstandsforening og Gråsten Håndværkerforening drøftede på et møde med borgmester Aase Nyegaard i den gamle byrådsal i Gråsten de stigende trafikale problemer i Slotsbyen og de gener, de medfører for handelslivet. Både opgravningen på Slotsbakken og det endnu ikke færdige lyskryds på Kongevej/Nygade blev berørt. Også turismens fremtid blev berørt.

Første spadestik til den nye børnehave på Stjernevej er blevet taget af børnehavebørnene i fællesskab med viceborgmester Tage Petersen, der havde medbragt den skinnende, blanke kommunale spade. Børnehaven koster ca. 10 millioner kroner og ventes klar til indflytning i december i år.

Torben Nielsen, Fri Cykler i Gråsten, er blevet forhandler af Lindbjergs seniorprodukter, der ud over el-scootere også sælger rolatorer. En el-scooter kan køre op til 60 km på en opladning.

Efter 121 år lukkede Kværs-Tørsbøl Frivillige Brandværn. Nutidens krav til effektiv og hurtig udrykning tog livet af det lokale brandværn.

Fire af de 14 brandmænd fortsætter i Gråsten Frivillige Brandværn, der fremover også skal slukke brande i Kværs og Tørsbøl.

Förde-Schules elever deltog i Danmarks Naturfredningsforenings årlige affaldsindsamling. Det blev til 20 store sække affald samlet på stranden, i strandparken og dele af Alnor. Der var især fokus på dåser, og der blev i alt samlet 339 dåser.

Maj

Kværs Kirke er truet af lukning. Der har været flere søndage, hvor der har været messefald eller tæt på messefald. Kværs kirke er godt besøgt i forbindelse med højtiderne advent, jul og påske, men skal kirken kun anvendes i forbindelse med højtider, begravelser og bisættelser?

Badegæsterne i Alnor er utilfredse med, at Sønderborg Kommune har sparet badebroen i Alnor Strandpark væk. At stifte et brolaug kunne være en løsning, men der skal handles hurtigt, da kommunen er i gang med at sælge badebroen.

Gråsten Plejecenter arvede 600.000 kr. fra en afdød beboer. Testamentet betingede at pengene skulle bruges til at glæde beboerne. De vil derfor gå til udsmykning og oplevelser, og allerede den 26. maj er der planlagt en tur til Egeskov Slot på Fyn.

Gråsten Stadion har fået en omfattende renovering. Der er anlagt en ny 100 meter kunststofløbebane, og sponsorer har gjort det muligt at anskaffe en ny madras til højdespringsanlægget. Der er også blevet opført et nyt aktivitetshus og etableret toilet og badefaciliteter.

Gråsten Skoletandklinik blev genindviet efter en omfattende ombygning og energirenovering. Da kommunen har valgt at nedlægge klinikken i Broager, er klinikken i Gråsten blevet udvidet med yderligere to behandlingspladser, så der nu er fem i alt.

Kværs-Tørsbøl-Snurom Pensionistforening indviede en ny petanquebane ved Kværshallen. Deltagerne havde en hyggelig eftermiddag med godt spil, der afsluttedes med en gang pølser.

Juni

Diakonhjemmet Dalsmark Plejecenter har fejret 40 års jubilæum. Jubilæet blev markeret med en reception, hvor beboerne, borgmester Aase Nyegaard og repræsentanter for Diakonhjemmene deltog. Det var dronning Ingrid, der i 1971 indviede Dalsmark.

Sidste del af Søtrappen, det trappeanlæg ned til Gråsten Slotssø, der var en gave til Dronning Margrethe, fra sønderjyske virksomheder i anledning af hendes 70 års fødselsdag, er klar til indvielse, når regentparret kommer på sommerophold på Gråsten Slot.

Familiekoret fra Kværs gav 2. pinsedag en fin koncert for 100 mennesker i Kværs Kirke.

Gartnerslugten i Rinkenæs får en ansigtsløftning, så kørestolsbrugere og brugere af el-scootere får bedre mulighed for at overvære sommerens parkunderholdning. Det er Sønderborg Kommunes Kultur- og Erhvervsudvalg, der har ydet et tilskud til renoveringen af det populære samlingssted.

Gråsten FDF har indviet en ny bålhytte ved deres samlingssted ”Æ Arnstej” på Ravnsbjergvej. Indvielsestalen ved Mogens Jacobsen blev

af kort varighed på grund af en kraftig regnbyge. FDFerne glæder sig til at kunne forlænge de udendørs aktiviteter med ibrugtagningen af den nye hytte.

Gråsten Roklub holdt sankthansaften i dejligt lunt vejr. Båltalen blev holdt af Vibeke Sørensen, formand på Julemærkehjemmet i Kollund. Rigtig mange gråstenere var mødt op for at se bålet og høre årets båltale.

Juli

Champagnepropperne sprang hos Rinkenæs Frivillige Brandværn, da beredskabskommissionen i Sønderborg sagde ja til, at værnet kan fortsætte. I første omgang frem til 2013.

På Fiskbækvej var en gammel vejbro i fare for at kollapse. Det er det voldsomme skybrud i 2007, der er skyld i, at sten fra den 100 år gamle vejbro har løsnet sig og er faldet i bækken. Kommunen har valgt at renovere broen i stedet for at rørlægge bækken.

25 gæster fik en god oplevelse, da gartner ved Gråsten Slotshave, Elin Johansen, var guide ved en rundvisning i slotshaven og gartneriet. Sidstnævnte er normalt lukket for publikum. Elin Johansen har været gartner i Gråsten Slotshave i 24 år og kender hvert et hjørne og hver en plante i den smukke have. Meget er bibeholdt i Dronning Ingrid's ånd, men haven bliver nu også tilpasset Dronning Margrethes ønsker.

53 unge musikere fra Danmark og Tyskland er samlet på Gråsten Landbrugsskole. Det er 12. gang, der holdes Dansk-Tysk Messingblæserakademi. Det er en talentskole for unge musikere, som i løbet af ugen spiller sammen med musikere fra Sønderjyllands Symfoniorkester.

August

Dronning Margrethe, Prins Henrik og Dronning Anne Marie med følge overværede en spændende koncert i Gråsten Slotskirke. Menighedsrådet havde fået det kendte barokorkester "Concerto Copenhagen" til at komme og spille. Udover de kongelige deltog 150 personer, turister såvel som lokale.

I Gråstens butikker ligger der underskriftslistor, hvor borgerne kan protestere mod flytningen af Gråsten Turistbureau. Ved flytningen af turistbureauet mister Gråsten banegård desuden den personlige betjening af billetsalget for dem, der rejser med tog.

På en ekstraordinær generalforsamling valgte bestyrelsen for Gråsten Brandværn at træde tilbage efter en strid om eksklusion af to brandmænd.

Livgarden har traditionen tro været inviteret til spisning på Den Gamle Kro. Doris Pørksen Schmidt fortalte soldaterne om de sønderjyske traditioner med solæg, Bummerlunder og det store sønderjyske kaffebord. Garderne sætter stor pris på den venlighed og gæstfrihed, de oplever i Gråsten.

Gråsten Garden har modtaget 16.000 kr. fra I. P. Nielsen Fonden, til køb af diverse effekter til garden. Checken blev overrakt af Prinsesse Benedikte på Gram Slot.

Kværs-Tørsbøl Ungdoms- og Idrætsforening holder løvfaldsfest i Kværshallen.

Gråsten Bokseklub har på en ekstraordinær generalforsamling besluttet at nedlægge klubben. Årsagen er mangel på trænere. Klubben har eksisteret i 4 år.

September

Den 1. september er det 20 år siden Fri Cykler kom til Gråsten. Jubilæet fejres med en stribe af gode tilbud i forretningen.

Kværs Menighedsråd holder fællesspisning i Præstegården. Efterfølgende vil der være debat om, hvad kirken skal bruges til.

Bamsen Benny Cool var sammen med Marina Fiskens vært for et motionsløb til fordel for de fire julemærkehjem. Omkring 100 aktive løbere havde hver betalt 150 kr. i startgebyr. Initiativet er skabt pga., at julemærkehjemmene ikke længere kan finansieres alene på baggrund af salg af julemærker.

Kværs MultiUnivers fik for 9. gang overrakt det grønne miljøflag. Det gives som belønning for universets indsats gennem et helt år med bl.a. at vise, hvordan man kan spare på forbrug af vand.

Prinsesse Nathalie fra Berleburg har deltaget i et arrangement, hvis formål var at samle penge ind til Gråsten Rideklubs nye hal. Prinsessen underviste 120 ryttere og interesserede i, hvordan hun uddanner sine heste, og medbragte to af sine egne heste til formålet. Prinsessen er nr. 7 på verdensranglisten over dressurryttere.

Gråsten Plejecenter markerede Den Nationale Frivillighedsdag torsdag den 29. september, og fejrede samtidig at centret har fået en Krolfbane.

Beboer Vera Moog klipper den røde sløjfe.

Oktober

Naturstyrelsen Sønderjylland inviterede 1. oktober til familiedag ved bålpladsen Syvstjernen i Gråstenskoven. Der sættes fokus på jagt efter svampe. Naturvejleder Irmelin Müller præsenterede et udpluk af både giftige og spiselige svampe. Der var mulighed for smagsprøver på skovens delikatesser.

Skolelukninger truer i Rinkenæs, Kværs, Egersund og Ullerup. Forældre, lærere og skoleledere er i oprør og rystet over den politiske udmelding, idet mange frygter, at skolelukninger er lig med lukning af lokalsamfundene.

Personalet på Den Gamle Kro var i feststemning, da 100 glade mennesker mødte op til oktoberfest. Arrangementet var så vellykket, at Doris Pørksen Schmidt har besluttet at gentage det i 2012.

Bygma i Gråsten kan fejre 80 års jubilæum. I begyndelsen lå firmaet i Gråsten centrum, og det var hestesko, søm, nagler og værktøj, der blev langet over disken. I 1969 flyttede virksomheden til Ulsnæs.

På Förde-Schule viser medlemmer af Flensborg Fjords Kunst og Kulturforening igen deres værker. Temaet er i år – ”Venskab”

November

Adsbøl Borgerforening gentager succesen fra sidste års ”suppeaften”. Personer, der ikke er så glade for suppe, kan i år få millionbøf.

Det var et populært initiativ, Kulturlandsbyen 6300 havde taget med en Fiskbæk aften. Folk strømmede til, i alt kom der 62 personer. Arkivet viste billeder af husene i området, og Peder Damgaard fortalte om områdets historie.

Et af Gråstens gamle firmaer, VVS-installatørfirmaet R. Pedersen, Sundsnæs, har 75 års jubilæum.

Rinkenæs Menighedsråd tog en flot afsked med deres organist, Agnes Hansen, der har tjent sognet i 35 år. Agnes Hansen har lagt et stærkt fundament i Rinkenæs’ musikalske aktiviteter både med børnekor og voksenkor. Hun har skabt en perlerække af unge sangere.

Gråsten Handelsstandsforening holdt igen julelottospil i Ahlmannsparken. 200 mennesker var mødt op til lottospil til fordel for julebelysning i Gråsten centrum og Ulsnæs-Centret.

Drones and Bellows fylder Kværs Forsamlingshus med irske og skotske toner den 17. november. Orkestret, der er dansk, spiller sammen med skotten Brian McNeil.

December

Fredslyset fra fødselsgrøtten i Betlehem kom for 16. år i træk til Gråsten. Per Thorsted Jensen har hentet det til Sønderjylland fra Sct. Laurenti Kirke i Roskilde. Det blev først tændt i Rinkenæs Korskirke og vil senere blive bragt ud til plejecentrene.

Håndboldklubben HK Egene har modtaget en hjertestarter fra Trygfonden. Hjertestarteren er anbragt i Ahlmannsparken. Trygfondens instruktører har undervist i, hvordan starteren virker. Hjertestarteren guider dog også selv brugeren gennem alle trin.

Gråsten Friskoles Julemarked var velbesøgt, mange mennesker havde fundet vejen til skolen.

Røde Kors har åbnet en genbrugsbutik på adressen Nygade 1. Formanden, Thomas Brink Thomsen, oplyser, at en del af overskuddet vil blive brugt på det lokale hjælpearbejde. Omkring 300 mennesker kiggede ind på åbningsdagen.

Gråsten Ringriderforening har fået ny formand, idet formanden gennem de sidste 10 år, Preben Kleis, ikke ønskede genvalg. Bo Hansen blev ny formand, Preben Kleis fortsætter i bestyrelsen som kasserer.

Rinkenæs skole bliver bevaret, truslen om lukning har ellers hængt som en sort sky over skolen i adskillige måneder. Vedtagelsen blev fejret med stor glæde ved den årlige julefest for forældre.

Den nybyggede integrerede børneinstitution på Stjernevej får navnet "Tumbleby", efter forslag fra Helle Johansson, medens den tidligere "Bulderby" efter ombygningen får navnet "Vindsuset", et forslag fra Jesper Bojsen.

Gråsten Idræts- og Gymnastikforening samlede 332 mennesker til sin traditionsrige juleafslutning på Gråsten Landbrugsskole. Juleafslutningen indledtes med et stemningsfuldt Luciaoptog. Festen sluttede med dans om juletræet som børnene havde pyntet og uddeling af godteposer.

Historisk Forening For Graasten By Og Egn

Foreningens beretning 2011

I 2011 har foreningen afholdt fire arrangementer.

Det første var generalforsamlingen d. 14. april på Rinkenæs Efterskole.

Der var genvalg af følgende bestyrelsesmedlemmer Ruth Jensen, Mogens P. C. Jacobsen, Hanne Næsborg Andersen og Hans Chr. Lassen. Revisorerne Jørgen Wrang og Frede Chr. Ihle blev også genvalgt.

Efter generalforsamlingen fortalte forstander John Østergård om efterskolernes historie gennem tiderne og lidt om Christian Kold og Anders Povlsen Dal. Det var et interessant foredrag, der afsluttedes med Rinkenæs Efterskoles historie.

Der var mødt 46 deltagere.

Næste arrangement var aftenur til Aarsbjerg og Trappen d. 26. maj.

Der var meget stor interesse for at deltage. Der var tilmeldt 45 personer. Vi mødtes på Förde-Schule og gik ad den gamle amtsvej ned til A. G. Nissen Parken. Vi fortsatte ned til Stensig, undervejs fortalte Hans Chr. Lassen om parken og kunstnerfamilien Nissen.

På Trapgade fortalte Erling Jessen om gaden. Han er opvokset på stedet. Vi gik forbi Bomhuset og tog en afstikker til Trappen mølle, hvor Peter Brodersen fortalte om møllen. Vi sluttede på Förde Schule med kaffe og lidt historie om den tyske privatskole ved Volkmar Kock. Det var en rigtig god aften med lokale fortællere.

Vort tredje arrangement var receptionen d. 10. november i forbindelse med udgivelsen af ”Stort og småt fra Gråsten”.

Det blev en helt fantastisk eftermiddag på Gråsten Bibliotek, hvor bogen blev præsenteret.

Receptionen blev holdt i anledning af, at oversættelsen af Johannes Ahlmanns bog ”Allerlei aus Gravenstein” var afsluttet. Bogen, der handler om købmand Otto Friedrich Ahlmann og hans betydning for Gråsten, er udgivet 1928, er på tysk og med gotiske bogstaver. Gerd Conradsen har nu oversat bogen til dansk, og den har fået titlen ”Stort og småt fra Gråsten”.

Ved receptionen fortalte Gerd Conradsen de 75 deltagere om det store arbejde, det havde været at oversætte bogen og lidt om indholdet af den. Foreningen er meget taknemmelig for hans indsats.

Kirsten Thomsen, der har skrevet en artikel om familien Ahlmann i vort årsskrift for 2004, fortalte om, hvordan det er gået familien senere.

Ingeborg Jacobsen fortalte om sin barndom i Palæet, og hvordan livet var i Gråsten i årene omkring 1930.

Til stor overraskelse og glæde var der fem af Otto Friedrich Ahlmanns tipoldebørn tilstede blandt deltagerne.

I Arkivet var der mulighed for at se arkivalier fra og om familien Ahlmann.

Det sidste arrangement var efterårsmødet den 16. november.

Museumsinspektør Elsemarie Dam-Jensen holdt et spændende foredrag med titlen ”Den danske sang er en ung blond pige” – om sangtraditioner og sangbøger i Sønderjylland fra 1800-tallet til i dag.

Elsemarie Dam-Jensen fortalte på en levende måde om sangene og deres udvikling. Sangen har for mange sønderjyder haft en stor betydning. Der er blevet sunget meget, både i hjemmene og til møder.

110 havde fundet vej til årsmødet, hvor der traditionen tro var udlevering af årsskriftet. Det er altid spændende at se og ikke mindst at læse skriftet. Tak til alle, der har bidraget med artikler til årets udgivelse.

Foreningen måtte desværre aflyse turen til Dannevirke d. 11. juni, da der var for få tilmeldinger, og byvandringen ad Torvet og Slotsgade blev udsat til 2012 på grund af folketingsvalget.

Bestyrelsen har deltaget i den aftentur, foreningen havde arrangeret for arkivmedarbejderne og redaktionsudvalget til Lindeværftet Holm. Det var en spændende aften, hvor vi så filmen om Hjortspringbåden, fra man hentede træstammerne, hele byggefasen og til sidst søsætningen af den færdige båd. Båden kunne beundres i bådehallen.

I november inviterede Historisk Samfund for Sønderjylland, Sønderborgkredsen til det årlige fællesmøde for de lokalhistoriske foreninger og arkiver. I år foregik det på Knøs' gård i Hørup. Før mødet var der mulighed for at se Hørup arkiv. Formanden for SKLA, Andreas Kaad, fortalte om samvirkets arbejde, arkivleder Frede Jensen fortalte om aktiviteterne i Sundeved. Chresten Krogh sluttede aftenen med fortællinger og dias fra det gamle Hørup.

Projektet med "Gråsten bogen": "Hvad er bevaret? Hvad er væk? Hvad er nyt? Og hvorfor?"

Redaktionsudvalget har afholdt 10 møder i 2011. Bogens disposition er færdig, underemnerne er delt op, og de personer, som kan og vil skrive om emnerne, er blevet kontaktet.

Redaktionsudvalget har lavet en detaljeret plan, nedsat forskellige udvalg, der hver har deres klare opgave og står som tovholder i hele forløbet, og forfatterne er indkaldt til informationsmøde.

Der er rigtig mange, der udføre et stort arbejde i Historisk Forening, og jeg vil gerne takke alle, der på den ene eller anden måde yder en indsats.

Beretning fra arkivet

Det har igen været et godt arbejdsår i arkivet, vi har dog savnet Elsebeth Thygesens indsats i det daglige arbejde.

I 2011 har vi igen haft et par udstillinger. Den første var om fotograf Gerhard Thomsen, baseret på afleveringen fra Bente og Kaj Jacobsen, men også billeder og andet materiale vi lånte af Gerhard Thomsens børnebørn.

Den anden var om Verdenskrigen 1914 – 18. Her havde vi fået nogle effekter fra John Gregersen, Adsbøl, som hans farfar, Jørgen Gregersen, der havde deltaget i denne krig., havde gemt. Ligesom vi havde nogle jernkors og andet fra tidligere afleveringer.

Vi havde også planer om en udstilling i anledning af 75 året for kronprinsparrets overtagelse af Gråsten slot som sommerresidens, men den blev ikke til noget.

26. september fortalte jeg, ved bibliotekets café-arrangement, om de forretninger, der var i Gråsten, da jeg kom til byen i 1958. I den forbindelse genbrugte vi den lille udstilling fra 2009 fra handelsstandsforeningens jubilæum om de forretninger, der stadig findes i byen. Udstillingen fik lov at blive stående i biblioteket en uges tid.

26. oktober inviterede ”Kulturlandsbyen 6300” borgerne i Fiskbæk til en sammenkomst på Gråsten Landbrugsskole. Arrangementet startede med et oplæg fra Arkivet, som Erik Jørgensen stod for. De indbudte var blevet bedt om at se i deres gemmer, om de havde noget liggende, der kunne fortælle om egnen. Deres oplysninger og kommentarer til Eriks oplæg blev noteret ned af Peder Damgaard. Det gav en del materiale, som Erik og Preben har registreret og scannet.

Ifølge vor gæstebog har der i 2011 været 108 besøgende i arkivet, ligesom vi har fået omkring 50 henvendelser via telefon, mail eller pr. brev.

Vi har modtaget 71 afleveringer i 2011. En af de største var fra Sønderborg kommune med tegninger af huse og virksomheder fra vort område, som Kirsten Thomsen har registreret her i efteråret.

Vi har også en aftale med ejendomsmægler Kjeld Fåborg om, at hans firma afleverer billeder af de huse og bygninger, de har i kommission, så herfra modtag vi en ret stor aflevering, som Erik bagefter har været i gang med. Det er ofte et større detektivarbejde at placere de mange fotos rigtigt. Nogle af billederne var ikke her fra kommunen, så dem har vi sorteret fra og afleveret til de arkiver, hvor de hørte til.

Preben Knudsen har travlt med billedarkivet, som han har overtaget efter fru Thygesen, Kirsten Jensen er beskæftiget med de gamle arkivfonds, mange af dem er jo ikke registreret færdige i Arkibas endnu.

Lisbet Tiedemann og Inger Knudsen har også nok at lave med avisudklip og registrering af disse. Billederne fra ejendomsmægleren giver også en masse arbejde i forbindelse med vore mapper med gadefortegnelser, som Lisbet har ansvaret for.

Solveig Schrøder har gennem hele året scannet fotograf Ingwersens negativer, hun er nu kommet igennem de kasser, der var ramt af syreproblemer.

I SKLA, Sønderborg Kommunes Lokalhistoriske Samvirke har Bodil Gregersen vikarieret for mig her i efteråret, så arkivet har været med i de diskussioner og beslutninger, der har været.

Vi var så heldige at få 15.000 kr. fra BHI fonden i foråret, så vi kunne anskaffe to nye computere og en kopimaskine. I efteråret købte vi yderligere en computer, nu mangler vi kun at få den sidste af de gamle udskiftet, så er alle godt kørende.

Jeg vil slutte min beretning med at takke alle for det gode samarbejde og især takke for opbakningen til min familie og mig i den svære tid, vi har haft.

Else Egholm

Bestyrelsen pr. 1. maj 2011

Formand

Bodil Gregersen Klokkevej 2, Rinkenæs 74 65 31 81

Næstformand

Hans J. Bollmann Vestermark 4, Kværs 74 65 94 25

Kasserer

Anne Marie Nissen Ahlmannsvej 19 74 65 19 01

Sekretær

Birgitte Hell Ahlmannsvej 3 74 65 91 86

Arkivleder

Else Egholm Toldbodgade 6 st. tv. 74 65 12 43

Øvrige

Mogens P.C. Jacobsen Ahlefeldvej 16 74 65 00 42

Ruth Jensen Kværsløkke 18, Kværs 74 65 94 82

Hans Chr. Lassen Klokkevej 1, Rinkenæs 74 65 10 76

Lisbeth Kistrup Gl. Aabenraavej 14 74 65 03 00

Hanne Næsborg-Andersen Bøgevej 5, Adsbøl 74 65 39 21

Torvet før og nu

2002

2012

Nygade før og nu

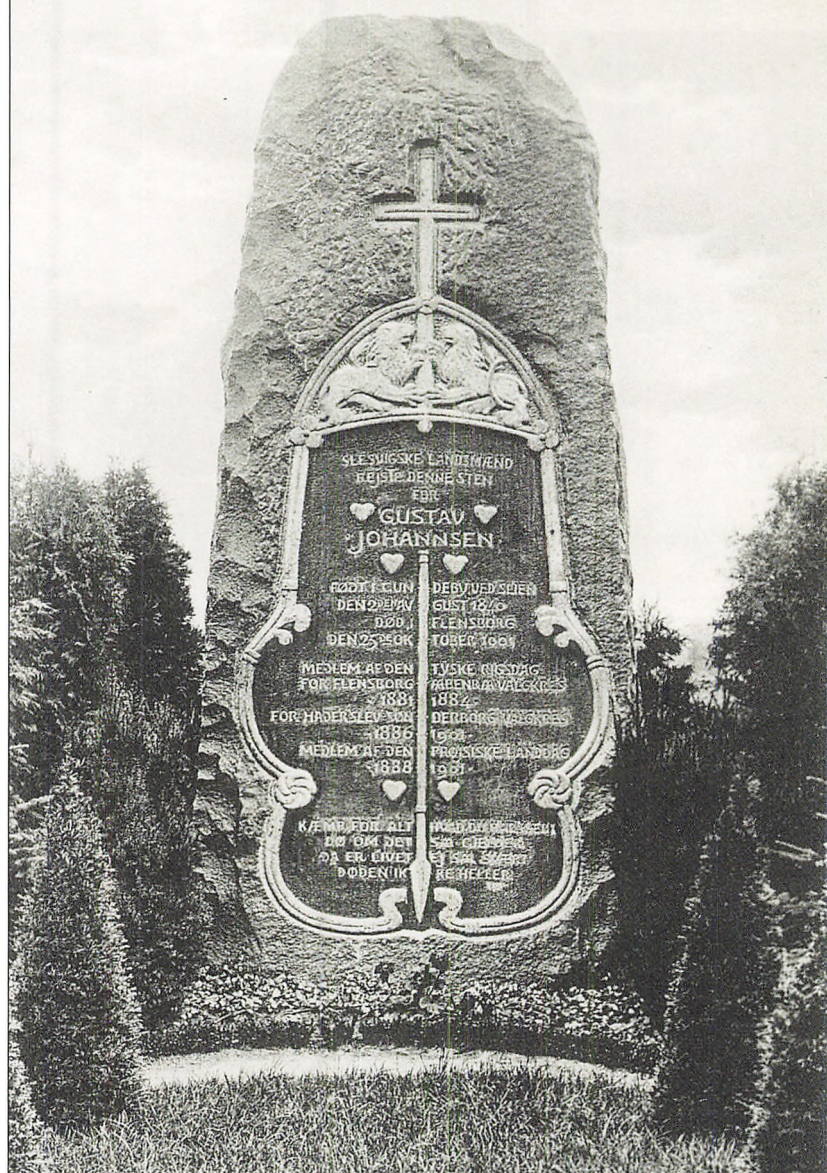

2007

2012

Flensborg. Mindesten for den danske Rigsdagsmand Gustav Johannsen.

Denne sten blev rejst til minde om Gustav Johannsen, der har beklædt mange hverv i Flensborg. Han var også medlem af den tyske rigsdag i to perioder og den preussiske landdag i årene 1886 - 1901. Kilde Sønderjylland A - Å

Se materiet af ham på side 35.

